

Внаслідок обмежень на придбання цінних паперів певних емітентів. У статутному капіталі торговця цінними паперами частка іншого торговця не може перевищувати 10 відсотків, тобто цінні папери, емітовані іншим торговцем цінних паперів вкрай важко реалізувати для задоволення своїх вимог [6].

Таким чином, існування проблеми визначення предмета у договорі застави цінних паперів у контексті точного їх переліку потребує внесення пропозицій щодо удосконалення правового законодавства та узагальнення питань в єдиному зібраному нормативному документі, що пов'язані не лише з визначенням предмету застави, а цивільно-правових відносин операцій застави загалом.

Висновки. Варто підкреслити нагальну потребу сучасної юридичної науки у всебічному, комплексному дослідженні проблем та особливостей застави цінних паперів як одного із видів забезпечення виконання зобов'язань. Отже, з одного боку, цінний папір виступає об'єктом цивільно-правових відносин, а з іншого боку, об'єктом цивільно-правових відносин виступають майнові права, закріплені в цінному папері. Врегулювання потребують питання застави бездокументарних та товаророзпорядчих цінних паперів, які створюють бар'єри у ефективного функціонуванні механізму правових відносин застави цінних паперів. Застава прав на цінний

папір, що впливають із нього, закріплені у ньому самому, неможлива окремо від речі (цінного паперу), яку передають у заставу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про приватизаційні папери» від 06 березня 1992 № 2173-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law2/main.cgi?nreg=217312&check=4/UMfPEGznhh5H2.Zif7g.VSHI47ks80msh8le6>.
2. Закон України «Про заставу» від 02.10.1992 р. № 2654-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2654-12>.
3. Пасічник В.С. Застава цінних паперів як вид забезпечення виконання зобов'язань / В.С. Пасічник // Матеріали науково-практичної конференції, присвяченій пам'яті професора О.А. Пушкіна (22 травня 2010 року). – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2010. – 456 с.
4. Алексеев В.А. Нерухоме майно: державна реєстрація та проблеми правового регулювання [Текст]. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 468 с.
5. Іванов С. Застава цінних паперів: процедури, облік, оподаткування [Електронний ресурс] / С. Іванов, Л. Хоменко // Дебет-Кредит. – Режим доступу : <http://dtk.com.ua/show/1bid12230.html?lang=ukr>.
6. Ковальчук С.Р. Особливості визначення предмету при укладанні договору застави цінних паперів в українському нормативно-правовому полі / С.Р. Ковальчук // Тези міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки ЖДТУ. – 2012. – № 2. – С. 205-206.

УДК 657:658.652.2

Подмешальська Ю.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту
Запорізької державної інженерної академії

Мельник С.В.
студент
Запорізької державної інженерної академії

АНАЛІЗ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ» З МЕТОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Статтю присвячено аналізу сутності категорії «капітальні інвестиції» з метою організації обліку на підприємстві. Виконано аналіз категорії «капітальні інвестиції» на законодавчому рівні, на рівні трактування науковцями різних економічних шкіл та напрямків. Запропоновано базове визначення категорії «капітальні інвестиції» з його використанням при організації обліку.

Ключові слова: організація обліку, капітальні інвестиції, інвестиційна діяльність, витрати, необоротні активи, основні засоби, економічна вигода.

Подмешальская Ю.В., Мельник С.В. АНАЛИЗ СУЩНОСТИ КАТЕГОРИИ «КАПИТАЛЬНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ» С ЦЕЛЬЮ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА НА ПРЕДПРИЯТИИ

Статья посвящена анализу сущности категории «капитальные инвестиции» с целью организации учета. Выполнен анализ категории «капитальные инвестиции» на законодательном уровне, на уровне трактовки учеными различных экономических школ и направлений. Предложено базовое определение категории «капитальные инвестиции» с его использованием при организации учета.

Ключевые слова: организация учета, капитальные инвестиции, инвестиционная деятельность, расходы, необоротные активы, основные средства, экономическая выгода.

Podmeshalskay J.V., Melnyk S.V. ANALYSIS OF THE ESSENCE OF CAPITAL INVESTMENTS CATEGORY FOR THE PURPOSE OF ENTERPRISE ACCOUNTING

The article talks about analysis of the essence of «capital investments» category for the purpose of enterprise accounting. It analyses the «capital investments» category at legislation level considering interpretations of scientists of different economic schools and directions. The paper proposes a basic definition of «capital investments» category for its use in accounting.

Keywords: accounting, capital investments, investment activities, costs, non-current assets, fixed assets, economic benefit.

Постановка проблеми. Нині є дуже актуальними питання, які пов'язані із провадженням інвестиційної діяльності в Україні. Виключно важливе значення має інвестиційна діяльність, яка пов'язана зі здійсненням капітальних інвестицій, оскільки створює основи для стабільного функціонування та розвитку підприємства. Але існує низка проблем, пов'язаних з організацією обліку капітальних інвестицій, які залишаються недостатньо розробленими і вимагають свого вирішення. Суттєві порушення виявляються у питаннях організації обліку капітальних інвестицій та формуванні балансової вартості основних засобів. Додаткових досліджень потребують проблеми: уточнення понятійного апарату щодо організації обліку капітальних інвестицій; виділення об'єктів бухгалтерського обліку капітальних інвестицій. Нині недостатньо дослідженим є саме теоретичне обґрунтування організації обліку капітальних інвестицій. Нестабільність українського законодавства і викликає таку ситуацію в країні, а також створює проблеми в бухгалтерській практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем організації обліку капітальних інвестицій займалися багато вчених-економістів, а саме: А.А. Баширов, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, В.В. Величко, Л.В. Вербицька, В.М. Добровський, М.Ф. Дячков, С.М. Голов, С.І. Головацька, Н.Т. Гончарук, В.М. Гриньова, В.А. Калькутін, Г.Г. Кірейцев, Б.С. Кругляк, Я.Д. Крупка, Н.М. Ткаченко, Т.П. Остапчук, Б.Ф. Усач, О.А. Шпиґа та ін. Але і досі низка проблем, що пов'язані з організацією обліку капітальних інвестицій, залишається недостатньо розробленою і вимагає свого вирішення. Серед таких проблем – неоднозначне тлумачення категорії «капітальні інвестиції», що безпосередньо впливає й на організацію їхнього обліку.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету дослідження, яка полягає в аналізі сутності категорії «капітальні інвестиції» з метою організації обліку на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку в Україні у різних джерелах відсутнє чітке визначення категорії та складу капітальних інвестицій. Це недоопрацювання призводить до низки питань, які пов'язані з визначенням суті капітальних інвестицій та відображенням пов'язаних з ними витрат на рахунках бухгалтерського обліку.

Досліджуючи категорію «капітальні інвестиції», варто виконати аналіз його трактування на законодавчому рівні, а також науковцями різних економічних шкіл та напрямів. Характеристика цієї категорії наведена у таблиці 1.

На законодавчому рівні категорія «капітальні інвестиції» трактується таким чином. Категорія «капітальні вкладення» визначена у Законі України «Про інвестиційну діяльність» [6], згідно з яким результатами капітальних вкладень є відтворення основних фондів і приріст матеріально-виробничих запасів.

За Податковим кодексом України (стаття 14), «капітальні інвестиції» – це господарські операції, які передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм Податкового кодексу [7].

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів» наводиться визначення категорії «капітальні інвестиції», а саме: інвестиції, що спрямовуються на будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання, створення необоротних активів (включаючи необоротні матеріальні активи, призначені для заміни діючих, і устаткування для здійснення монтажу), а також авансові платежі для фінансування капітального будівництва [8].

У Наказі № 494 Державного комітету статистики України [9] також наводиться визначення категорії «капітальні інвестиції» як інвестиції у придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних та нематеріальних активів, термін служби яких перевищує один рік.

Проаналізувавши нормативно-правове та методичне забезпечення, можна сформулювати узагальнююче визначення категорії «капітальні інвестиції», а саме: це сукупність витрат підприємства, спрямованих на придбання, виготовлення, розширення, модернізацію чи реконструкцію основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних необоротних активів, з метою отримання доходу чи економічної вигоди в майбутньому.

Таким чином, є відмінності у визначенні об'єктів інвестиційної діяльності. Разом з тим автори визначень стверджують, що капітальні вкладення – це витрати, тому далі необхідно уточнити відмінність між категоріями «капітальні вкладення» і «витрати».

Категорія «витрати» визначена у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [10] як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу. Капітальні вкладення спершу справді здійснюються у формі витрат, проте вони відрізняються від них тим, що здійснюються з метою створення чи поліпшення активів, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Тобто

Таблиця 1

Характеристика категорії «капітальні інвестиції»

№ з/п	Джерело (автор)	Визначення
1	Ф.Ф. Бутинець, Н.В. Шатило [1]	Капітальні вкладення – це витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання будівель або їх частин, інструменту, інвентарю, інші капітальні роботи та витрати на проектно-пошукові геологорозвідувальні та бурові роботи, а також витрати на відведення земельних ділянок і переселення у зв'язку з будівництвом, підготовку кадрів для підприємств, що будуються, тощо.
2	Л.В. Вербицька [2]	Капітальні інвестиції – сукупність витрат на відтворення і покращення якісного складу основних засобів з метою отримання прибутку.
3	В.М. Гриньова [3]	Капітальні інвестиції – це витрати на утворення нових, реконструкцію, розширення і модернізацію діючих основних фондів народного господарства.
4	А.П. Дука [4]	Капітальними інвестиціями є сукупність витрат на планомірне розширене відтворення основних фондів народного господарства і покращення їхнього якісного складу.
5	Н.М. Ткаченко [5]	Капітальні вкладення – це інвестиції підприємства, установи.

в результаті капітальних вкладень інвестор отримує актив, а витрати не призводять до отримання економічних вигод у майбутньому і списуються за зменшення фінансового результату підприємства.

Зокрема, у Балансі підприємства подається інформація про незавершені капітальні інвестиції, які, за П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [11], поділяються на незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи та в нематеріальні активи.

Незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи – це капітальні інвестиції у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання об'єктів необоротних матеріальних активів, введення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, а також авансові платежі для фінансування будівництва. Незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи – це капітальні інвестиції на придбання, створення і модернізацію нематеріальних активів, використання яких за призначенням на дату балансу не відбулося. Тому варто відрізнити капітальні інвестиції від об'єктів необоротних активів – результатів інвестицій за ступенем завершеності і датою введення в експлуатацію.

Об'єктами інвестиційної діяльності (інвестицій) варто вважати довгострокові матеріальні ресурси (основні засоби і довгострокові біологічні активи), а також нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, інновації, довгострокові і поточні фінансові інвестиції, цільові грошові вклади, запаси, майнові права [1].

Класифікація об'єктів інвестиційної діяльності зображена на рисунку 1.

Результатами капітальних вкладень (інвестицій) за законодавством пропонується вважати об'єкти довготермінових і поточних матеріальних активів, а за НП(С)БО – об'єкти довготермінових матеріальних і нематеріальних активів, якщо вважати сутність категорій «капітальні вкладення» і «капітальні інвестиції» однозначною. Проте значення слова «капітальні» спонукає до визнання капітальними лише вкладення у довготермінові активи.

Таким чином, з метою узгодження законодавчої і бухгалтерської термінології доцільно категорію «капітальні інвестиції (вкладення)» визначати у Законі України «Про інвестиційну діяльність» як витрати на створення і поліпшення довготермінових матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Отже, капітальні інвестиції як сукупність витрат, що формують вартість об'єкта основних засобів, – це грошове вираження вартості, за якою об'єкт купують (будують, споруджують), доставляють і/або доводять до готовності для експлуатації плюс передбачувані витрати на його ліквідацію після закінчення терміну експлуатації.

Можна сказати, що саме за допомогою капітальних інвестицій підприємство може здійснювати інвестиційно-інноваційну політику, спрямовану на модернізацію виробництва та покращення якості продукції. Крім того, підприємство може здійснювати розширене відтворення своїх необоротних активів, залучаючи до виробництва новітні технології та «ноу-хау», що у свою чергу призведе до зниження собівартості товарів та підвищення прибутковості (рентабельності) підприємства. Осо-

бливо в сучасних умовах господарювання висока вартість енергоносіїв (лівову частку яких займає природний газ), застаріле обладнання – усе це змушує підприємства шукати шляхи зменшення витрат на виробництво, одним із них і є інноваційний шлях розвитку (модернізація виробництва, використання альтернативних джерел енергії, запровадження у виробництво «ноу-хау» тощо).

Організація обліку капітальних інвестицій розглядається як організація обліку витрат на капітальне будівництво, на придбання або створення основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів. Таке обмежене коло об'єктів бухгалтерського обліку капітальних інвестицій пов'язане передусім з реформуванням бухгалтерського обліку, в тому числі обліку капітальних інвестицій, яке спрямоване на зближення національних стандартів із міжнародними стандартами обліку.

У вітчизняній теорії бухгалтерського обліку це поняття збереглося ще з радянських часів, тільки замість «капітальні вкладення» зараз використовується термін «капітальні інвестиції», і проблема зношеності та відтворення основних засобів не зникла, а набуває ще більших розмірів.

Незважаючи на абсолютне збільшення інвестицій в основний капітал за останні роки, частка власних, або головних, джерел фінансування в загальному обсязі джерел зменшується. Це свідчить про недосконалість процесу відтворення основних засобів, у тому числі облікової політики сфери капітального інвестування як найважливішого інформаційного забезпечення цього виду діяльності [4].

Розглядаючи організацію обліку капітальних інвестицій, необхідно звернути увагу на їх структуру. Професор В.М. Гриньова виділяє такі структури капітальних інвестицій: технологічна, відтворювальна, галузева і територіальна.

Технологічна структура передбачає визначення частки капітальних інвестицій у їх загальному обсязі щодо будівельно-монтажних робіт, придбання обладнання, машин та їх монтаж, проектно-розвідувальні витрати, тощо. Відтворювальна передбачає розподіл інвестицій за формами відтворення основних виробничих фондів (нове будівництво, розширення, модернізація, реконструкція, технічне переозброєння та технічне переоснащення). При цьому практика показує, що дві останні форми є значно вигіднішими, чим нове будівництво.

Під галузевою структурою розуміється розподіл капітальних інвестицій за галузями промисловості та економіки, під територіальною – за певними адміністративно-територіальними одиницями [3].

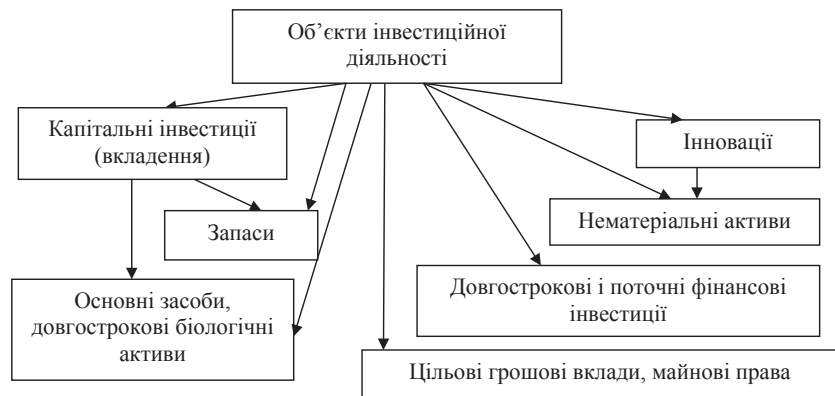

Рис. 1. Об'єкти інвестиційної діяльності згідно з Законом «Про інвестиційну діяльність» [12]

Які б підходи до визначення структури капітальних витрат не розглядалися, беззаперечним є той факт, що останні мають велике значення для розвитку економіки підприємств та досягнення ними максимального прибутку.

Роль капітальних інвестицій пояснюється в першу чергу тим, що вони забезпечують виконання одного з основних завдань інвестиційної політики, а саме: забезпечення зростання операційного прибутку. Його реалізація відбувається поєднанням двох напрямів.

З одного боку, збільшення операційного прибутку зумовлюється зростанням операційних доходів, що забезпечується інвестуванням у розвиток та розширення існуючих підприємств, нові виробництва, а це у свою чергу стимулює зростання обсягів реалізації продукції.

З іншого боку, операційний прибуток збільшується при зменшенні операційних витрат, що забезпечується заміною фізично зношеного обладнання та поновленням морально застарілого. Виходячи з того, що фізичне зношення обладнання корелює з розміром амортизаційних відрахувань, при його поновленні обсяг капітальних інвестицій стає вищим за накопичену амортизацію, а це сприяє забезпеченню розширеного відтворення, що підвищує рівень розвитку економіки країни та є бажаним для будь-якого підприємства незалежно від галузі діяльності та організаційно-правової форми.

Висновки. Отже, нами встановлено, що категорія «капітальні інвестиції» є складною, багатогранною і потребує детального вивчення на загальнонауковому та прикладному рівнях, оскільки безпосередньо впливає на організацію обліку цього об'єкта. Капітальні інвестиції є важливим інструментом для здійснення підприємствами інвестиційної політики на інноваційних засадах з метою вдосконалення своїх виробничих потужностей, зменшення собівартості продукції, збільшення рентабельності діяльності та зменшення ціни товару на ринку, а отже і підвищення конкурентоспроможності.

При організації обліку капітальних інвестицій підприємство стикнеться із, насамперед, недосконалістю нормативно-правового забезпечення обліку капітальних інвестицій, обмеженим колом об'єктів бухгалтерського обліку капітальних інвестицій,

недосконалістю процесу відтворення основних засобів, в тому числі облікової політики сфери капітального інвестування. Необхідно виправити та вдосконалити помилки обліку капітальних інвестицій для досягнення позитивного ефекту в економіці країни та діяльності кожного окремого підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутинець Ф.Ф., Шатило Н.В. Податковий облік в Україні : навчальний посібник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит». – Житомир : ЖІТІ, 1998. – 928 с.
2. Вербицька Л.В. Теорія бухгалтерського обліку [Текст] : навч.-метод. посібник / Л.В. Вербицька. – К. : Логос, 2003. – 420 с.
3. Інвестування : навчальний посібник / За заг. ред. докт. екон. наук, професора В.М. Гриньової. – Х. : ВД «Інжек», 2003. – 320 с.
4. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навч. посіб. / А.П. Дука. – К. : Каравела, 2007. – 424 с.
5. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] / Н.М. Ткаченко. – К. : АСК, 2005. – 1040 с.
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс] : [від 18.09.1991 р. № 1560-XII (прийнятий Верховною Радою України) (ред. від 11.08.2013)]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15602>.
7. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : затверджено Наказом Президента України від 02.12.10 р. № 2755-VI. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
8. Постанова КМУ «Про затвердження Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів» [Електронний ресурс] : [від 29 листопада 2006 р. № 1655 (ред. від 29.11.2006)]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-%D0%BF>.
9. Наказ державного комітету статистики України «Про затвердження Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій» [Електронний ресурс] : [від 25.12.2009 № 494]. – Режим доступу : <http://consultant.parus.ua>.
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : [от 07.02.2013 № 73 (утверджено Министерством финансов Украины) (ред.27.06.13)]. – Режим доступу : <http://www.buhgalter911.com/Res/NPSBO/NPSBO1.aspx>.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dtk.com.ua/show>.
12. Деньга С.М. Визначення термінів «капітальні вкладення» та «капітальні інвестиції» // Фінансова стратегія економічного розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ялта, 1–6 жовт. 2013 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 273 с. – С. 180-183.